

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XIX. KÖTET.

1912 SZEPTEMBER

9. FÜZET.

Magyarország fémdarázsai.

Irta: MOCsÁRY SÁNDOR.¹

Midőn 30 évvel ezelőtt, 1882-ben, a Magyar Tudományos Akadémiánál „A magyar fauna fémdarázsai” című magánrajzommal a Viréz-féle pályadíjat megnyertem: hazánkból csak 79, voltaképen a tudomány mai állása szerint csak 70 faj és 9 fajváltozat fémdarázs volt ismeretes. Tizenöt évvel később, 1897-ben, „A magyar birodalom állatvilága” című, Magyarország ezeréves fennállásának emlékére kiadott névjegyzékben már 105 faj és 15 fajváltozatot soroltam fel termőhelyeikkel együtt, mert ekkor a magyar tengerparton előforduló fajokat is fetvettem és gyűjtőink is kirándulásaikon több figyelemmel voltak ez állatok iránt. A következő 15 évben, 1897-től napjainkig faunánk ilyenmő állatainak ismerete is eléggé örvendetesen gyarapodott, úgy hogy ma a magyar állam területéről már 112 faj és 18 fajváltozat fémdarázs ismeretes. Ez olyan tekintélyes szám, a milyennel Európa egyik állama sem dicsekedhetik, még Franciaország sem, pedig ennek faunáját már több mint száz éve kutatja sok jeles természetbúvár. Ez a tekintélyes szám hazánk ilyenmő faunájának meglehetősen hű képét nyújtja; mert meggyőződésem szerint most már aligha sikerül akár csak egynéhány olyan fajt is találni, kivéve talán a tengerpart vidékét, melyet eddig még nem gyűjtöttek volna.

A faunakatalógus kiegészítéséül szolgáljanak a következő újabb adatok:

1. *Cleptes pallipes* LEP. — BUYSSON önálló fajnak tartja; nálunk is közönséges.

2. *Cleptes semicyaneus* TOURN. — LICHTWARD BERNÁT berlini dipterologus Pöstyén-nél gyűjtötte egy példányát, melyet több mással

¹ Előterjesztetett a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók veszprémi 36. vándorgyűlésén 1912. évi augusztus 28-án és a Magyar Entomologiai Társaság f. évi szeptember 21-én tartott ülésén.

együtt nekem ajándékozott. Sarepta vidékéről írták le, de Bécs mellől is ismeretes.

3. *Cleptes Abeillei* BUYS. — DR. HORVÁTH GÉZA gyűjtötte két példányát a tengerparton Novi mellett. Franciaországban is ritkaság.

4. *Ellampus soror* Mocs. — Nálunk nem ritka.

5. *Ellampus Kohl'i* Mocs. — DR. HENSCH ANDOR ny. ezredorvos a horvátországi Krapinán gyűjtötte és egyetlen példányát múzeumunknak ajándékozta. Tirolból írtam le.

6. *Ellampus curtiventris* TOURN. — Ennek a Sarepta vidékéről leírt fajnak egyetlen példányát nálunk PÁVEL JÁNOS gyűjtötte Rumunyes-től.

7. *Ellampus ambiguus* DHLB. — Ennek a Dél-Európában honos fajnak egyetlen példányát Péczel mellett KUTHY DEZSŐ találta.

8. *Chrysis Phryne* AB. — Budapesten a Mátyás-hegyen 1903. július 19-én BARTKÓ JÓZSEF múzeumi preparátor két példányát találta, később DR. HENSCH ANDOR Krapina mellett is gyűjtötte (1909. VII. 31) ezt a ritka déleurópai fajt.

9. *Chrysis Osmiae* THOMS. — A hunyadmegyei Kudsiri havasokon DR. VÁNGEL JENŐ tanítványai, Német-Bogsán mellett pedig MERKL EDE gyűjtötte. Az Alpok lakója.

10. *Chrysis mixta* DHLB. — Ezt a ritka déli fajt Zengg mellett a tengerparton gyűjtötte DR. SZILÁDY ZOLTÁN egy példányban, melyet nekünk ajándékozott.

11. *Chrysis succincta* L. var. *Gribodoi* AB. — Ennek a déli fajváltozatnak néhány példányát Mária-Besnyő mellett gyűjtötte DR. FODOR JÁNOS, ki azt nekünk szívesen átengedte.

12. *Chrysis annulata* AB. — A múlt évben Báziás mellett gyűjtötte három példányban ÚJHELYI JÓZSEF múzeumi preparátor. Tőlünk messze terjedő faj.

13. *Chrysis euchroma* Mocs. — Ennek az ötfogú szép fajnak egyetlen példányát, mely a mi tulajdonunk, Zengg mellett gyűjtötte PADEWIETH.

Ha ezek után szemlét tartunk a magyarországi fémdarázsok földrajzi elterjedése fölött, a következő eredményre jutunk:

A 112 fajból eddig csak négy faj tekinthető hazánk sajátos fajának, u. m. a *Cleptes aerosus* FÖRST., *Chrysis Kuthyi* Mocs., *Chr. Páveli* Mocs. és *Chr. euchroma* Mocs.; míg a jellemző fajok közül némelyeknek széles, nagyon messzi elterjedési köre van és Dél-Magyarországon, Rumánián és Törökországon át a Kaukázus, Sziria, Turkesztán sőt Indiáig is eljutnak. Így 1) az *Ellampus Horváthi* Mocs Spanyol- és Dél-Oroszországon át Jeruzsálemig s egy fajváltozata Mongoliáig terjed. 2) A *Chrysis millenaris* Mocs. Szmirnában is előfordul. 3) A *Chrysis inaequalis* DHLB. var. *placida* Mocs. Budapeستől

Görög- és Törökországon át a Kaukázusban és Turkesztánban is található. 4) A *Chrysis annulata* AB. Algiron, Szírián, Arábián, Turkesztánon és Perzsián át egész Indiáig elterjedt. 5) A *Chrysis marginata* Mocs.-t Turkesztánból írtam le. 6) A *Chrysis rufitarsis* BRULLÉ (*angulata* DHLB.) Dél-Magyarországtól Kis Ázsián és Perzsián át Szíriáig otthonos. 7) A *Spinolia Dalla-Torreana* Mocs. Budapeستől Rumánián át Görögorszáig terjed.

Kisebb elterjedési köre van a következő jellemző fajoknak:

A *Cleptes scutellaris* Mocs. még csak Ausztriából, a *Cl. orientalis* DHLB. Törökországból, a *Cl. Saussurei* Mocs. Szarepta vidékéről, az *Ellampus pyrosomus* FÖRST. Török- és Dél-Oroszországból, a *Holopyga plagiata* Mocs. Törökországból, a *Chrysis coeruleiventris* AB. Francia- és Spanyolországból, a *Chr. filiformis* Mocs. Görögországból s végre a *Chr. fallax* Mocs. Kis-Ázsiából és Tauriából is ismeretesek.

Két új Hymenoptera-faj.

(*Species Hymenopterorum duae novae*).

Irta: MOCSÁRY SÁNDOR.¹

1. *Xyela Henschii* MOCSÁRY, n. sp.

Parvula, palporum maxillarium articulis tribus basalibus incrassatis, articulo antennarum tertio reliquis simul sumptis brevior: brunneo-nigra flavoque varia, alis cum stigmatibus unicoloribus penitus hyalinis, terebra feminae corpore brevior, sed abdomine parum longior.

Xyelae Julii BREB. similis et affinis; sed multo minor, antennis magis tenuibus, flavidis, articulis tantum inde a quarto parum infuscatis, stigmatibus multo minore brevioribusque pure hyalino, terebra quoque multo dilutior. — Long. maris 2·4 mm., feminae 2·3, cum terebra simul 3·7 mm.

Ad Krapinam Croatiae anno 1907. initio Aprilis e *Betula alba* aliquot legit exemplaria DR. ANDREAS HENSCH. (Mus. Hung. et coll. HENSCHII).

2. *Xiphydria Sauteri* MOCSÁRY, n. sp.

Antennis filiformibus, nigris, 16-articulatis, articulo secundo tertio fere dimidio brevior, quarto subaequali; vertice occipiteque nigris laevibus ac politis: nigra, nitida, flavo-variegata, subtus cum

¹ Előterjesztette szerző a Magyar Entomológiai Társaság 1912. szeptember 21-én tartott ülésén.

pedibus fulvido-testaceis, maculis tribus frontis, oculorum orbitis inferioribus temporalibusque, macula didyma in medio mesonoti, scutello (apice nigro-cincto) et maculis sex parvis metanoti flavis; mandibulis eburneis, apice nigris; abdominis segmentis dorsalibus brunneo-nigris, maculis lateralibus segmentorum, apicem versus sensim maioribus, albido-flavis; alis parum fumato-hyalinis, venis stigmatique fuscis, tegulis rufescentibus. — ♂ Long. 7—10 mm.

Elongata, paralella, gracilenta, fronte longitudinaliter subarcuatim minus dense striata; thorace supra irregulariter minus crasse rude rugoso, scutello triangulári apice rotundato; abdominis segmentis dorsalibus duobus primis minus dense, tertio quartoque densius subtiliterque punctulatis, reliquis laevigatis subtilissime coriaceis.

Patria: insula Formosa, ad Fuhosho mense Julio 8 exemplaria conformia legit JOANNES SAUTER (Mus. Hung.)

Magyarország pillangói.

Irta: † A. AIGNER LAJOS.

XLIII.

3. *Adopaea Actaeon* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher. V, 1775, p. 30. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 36, f. 4.

A szárnyak barnás-sárgák, a hímen keskeny fekete szegélyvel és az elülső szárnyon kissé rézsútos fekete sávval. A nőtények szárnya a külső és belső szegély mentén barna behintésű; elülső szárnyának csúcsa felé a barna szegélyben 6—8 apró sárga petty áll (ezek a hímek szárnyán többnyire hiányzanak). Alul az elülső szárny barnás-sárga, a hátsó szárny zöldes-szürke. Kifesztve 25—28 mm.

Hazánkban szórványosan lép fel, az iglicz (*Ononis spinosa*) körül szokott röpködni június és július hónapokban, de mindenütt ritka.

A hernyó fehéres-zöld, hátán vörösesbarna, oldalt zöld sávval. A hernyó május—júniusban nádtippanon (*Calamagrostis epigeios*), taraczkbúzában (*Triticum repens*), kurtatoppon (*Brachypodium sylvaticum*) és egyéb fűféléken él. A báb fehéres, hátán zöld, feje rózsás.

Termőhelyei: N.-Lévárd, Verebély VI. 4, Rozsnyó VI. 18, Sztrecsnó, Előpatak, Nagyg, Herkulesfürdő, Orsova VI. 1, Lipik VII, Ogulin, Fiume VI, Novi és Dalmácia.

Előfordul a legtöbb szomszéd országban is, így Alsó-Ausztria,

Salzburg és Oláhországban (VII—VIII), Morvaország, Szilézia és Bukovinában (VII).

Elterjedési köre Angolországtól Algirig és Teneriffától Amáziáig terjed.

4. nem: *Augiades* Wats.

Teste erőteljes; a csáp hosszúkás bunkójának hegye vékony, kampószerűen lehajlott; a tapogató utolsó íze rövid (rövidebb mint az *Adopaeáknál*). Az elülső szárny középsejtje hegyesen megnyujtott, a hátsó szárny-é rövid, ennek zuga, kivált a hímen, kissé megnyujtott.

A h e r n y ó hasonló az *Adopaea*-hernyóhoz, de valamivel vastagabb, úgyszintén a b á b is.

Ennek a több mint 300 fajt felölelő nemnek 5 faja él a palearktikus tájban és ezek közül kettő hazánkban is.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A hátsó szárny alul zöldes-barna, éles fehérés koczkákkal.

1. *comma*.

— A hátsó szárny alul zöldes-sárga, homályos halvány koczkákkal.

2. *sylvanus*.

1. *Augiades comma* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. ed. X. 1758, p. 484. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. 1777, t. 23, f. 1 a, b.

A szárnyak vöröses-sárgák, széles sötétbarna szegélylyel, melyben néhány apró vöröses-sárga petty mutatkozik; a hímek elülső szárnyát hosszanti fekete sáv díszíti, mely befelé ezüstös fényű. Alul a hátsó szárny szennyes-zöld, éles fehérés koczkákkal. Kifeesztve 30—33 mm.

Hazánkban országszerte többé-kevésbé gyakori és főleg erdei réteken repül június végétől augusztus végéig.

Az *ab. catena* STGR., melynek hátsó szárnyán alul majdnem tiszta fehérek a pettyek, a Branyiszkón figyelték meg.

A h e r n y ó szennyes zöldes-szürke, 25—30 mm. hosszú; május és júliusban koronafürtön (*Coronilla varia*), esenkeszen (*Festuca ovina*), perjén (*Poa annua*) és tarackbúzában (*Triticum repens*), azok összefont vagy csőszerűen összesodort levelei közt található. A b á b kacsú, barna, kékes behintésű.

Termőhelyei: Budapest VII. 23—IX. 10, Szeged, Nagyvárad, Székelyhíd, Eger, Pécs VI. 18—VII. 31, Győr, Sopron, Pozsony VII—VIII, N.-Lévárd, Tavarnok VII, Verebély IX. 25, Selmech-

bánya VI—VIII, Szliács, Koritnicza, Znióvárálja, Trencsénteplicz, Kocsócz, Árvaváralja, Bresztova, Gölniczbánya VII. 11—VIII. 9, Szepesolaszi, Magas Tátra VII. 20, Eperjes, Kassa, Jászó, Bártfa, Szentgothárd, Előpatak, Fogaras, Nagyszeben VIII. 7, Nagyg, Réa, Temesvár, Vinkovce, Lipik, Josipdol, Fiume V—VII és Dalmácia.

Előfordul a szomszéd országok közül Alsó- és Felső-Ausztriában, Morvaországban, Sziléziában és Karinthiában (VII—VIII), Galicziában (VII) és Bukovinában (VI—VIII).

Elterjedési köre Finnországtól Perzsiáig és Spanyolországtól Koreáig terjed.

2. *Augiades sylvanus* Esp.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. 1777, t. 36, f. 4.

A szárnyak vöröses-sárgák, széles sötétbarna szegélylyel, melyben néhány apró vöröses-sárga petty mutatkozik; a hím elülső szárnyát hosszanti fekete sáv díszíti, mely nem ezüsthényű. Alul a hátsó szárny sárgás-zöld, homályos halvány koczkákkal. Kifeszítve 30—33 mm.

Hazánkban gyakori erdei réteken és a havasokon, a hol 2000 m. magasságig is felmegy. Repül június elejétől augusztus közepéig.

A hernyó hengeres, a fej felé megvékonyodott, szennyes zöld, hátán sötét vonallal. Hossza 17—18 mm. Májusban a perje (*Poa annua*), taraczkbúza (*Triticum repens*), czirok (*Holcus lanatus*), csenkesz (*Festuca*), zab (*Avena pubescens*), pántlikafű (*Phalaris arundinacea*) és bogár perjeszittyó (*Luzula pilosa*) csőszerűen összesodort leveleiben található. A báb hosszúkás, hengeres, feketés.

Termőhelyei: Budapest VI. 1—VIII. 13, Peszér, Szeged, Nagyvárád, Beél, Rézbánya, Vaskóh, Eger, Parád, Pécs VI. 7—VIII. 21, Pápa, Győr, Felsőlövő, Sopron VII—VIII, Pozsony VI—VII, N.-Lévárd, Tavarnok VI—VIII, Verebély és Zsarnóca VI. 13—30, Selmezbánya VI—VIII, Rozsnyó VI. 7—VII. 10, Trencsénteplicz, Kocsócz, Gölniczbánya VI. 3—VII. 14, Szepesolaszi, Magas Tátra VII. 20, Eperjes, Kassa, Sátoraljaújhely, Előpatak, Nagyszeben, Nagyg, Réa, Mehádia, Fehértemplom, Vinkovce, Lipik VII, Josipdol, Plitvicza, Fiume VI—VII és Dalmácia.

A szomszéd országok közül előfordul Alsó- és Felső-Ausztriában, Karinthiában, Morvaországban és Galicziában (VI—VII), Sziléziában (V—VI), Bukovinában (VI—VII) és Oláhországban (VI—VIII).

Elterjedési köre Angolországtól Görögorszáig és Párizstól az Amur vidékéig terjed, de előfordul Észak-Amerikában is.

5. nem: *Parnara* Moore.

A test zömök; a csápok rövidek, hirtelen vastagodók, a csáp-bunkó hosszúkás, hajlott; az elülső szárny középsejtjének elülső szegélye íves. Egyebekben megegyezik a *Thanaos* nemmel.

A palearktikus tájban 6 faja él, melyek közül egy nálunk is előfordul.

1. *Parnara Nostradamus* FABR.

FABRICIUS, Entom. syst. 1793, p. 328. — HERRICH-SCHÄFFER, Syst. Beob. Schmetterl. Europ. I, 1843, f. 35—36. — *pumilio* HOFFMANNSEGG, Illig. Magaz. Insectenkunde. III, 1804, p. 202. — *pygmaeus* CYRILLI, Entom. Neapolit. t. 51, f. 5.

A szárnyak feketés-barnák, a nőstény elülső szárnyának közepén néhány sárgás petty áll. Alul szürkés-barna, a szegélyen néhány homályos folttal. Kifeszítve 30—35 mm.

Nálunk csak Dalmáciában fordul elő és itt éri el északi irányban elterjedésének végső határát.

Hernyója ismeretlen.

Előfordul Dalmáciától Kairóig és Firenze-től a Pamir fensíkiig.

Magyarország Buprestidái.

Irta: CSIKI ERNŐ.

IV.¹

5. nemzetség: *Chrysobothrini*.

A homlok a csápok töve között keskeny, a szemek rézsútosan elhelyezettek, felül a fejtetőn egymáshoz erősen közeledők. A csápok gyengén térdalakúan hajlottak, tőizük vastag, harmadik ízük hosszú, a második íz olyan hosszú, mint a negyedik és a következő ízek; a csápízeken levő likacsok mindegyik ízén egy gödröcskében elhelyezettek. A szárnyfedők töve tompaszögűen nyúlik az előtor hátába; felületüket sorokban elhelyezett aranyos gödröcskék díszítik. A mellgödrot oldalt a mellközép, hátul a mellvég határolja; a mellközép oldalnyúlványa hosszúkás. Az elülső czombok megvastagodottak és erős foggal fegyverezettek.

Faunánkban ezt a nemzetséget egyetlen nem képviseli.

¹ Lásd: Rovartani Lapok. XVI, 1909, p. 161—184; XVII, 1910, p. 17—22; XVIII, 1911, p. 161—171.

17. nem: **Chrysobotheris** Eschscholtz.

(Odontomus KIRBY).

A fej elül széles, hátul a fejtetőn keskeny, a homlokot kiemelkedő borda választja el a fejtetőtől. A csápögödör apró, a csápok a negyedik íznél térdalakúan hajlottak; az első csápíz hosszú, a második rövid és gömbölyű vagy visszás kúpforma, a harmadik íz hosszú és visszás kúpforma, az első három íz együttvéve majdnem olyan hosszú, mint a többi ízek együttesen. A szemek nagyok, hosszúkás tojásformák, hátul egymáshoz közeledők. Az előtor háta harántos, alakja az egyes fajok szerint különféle. A szárnyfedők töve többnyire karéjos, csúcsa pedig fogacsakázott. A mellő széles, hátul háromkaréjú, a mellközép kettéosztott, a mellvég elül lemetezett, a középén keskeny kivágással. A lábak vastagok, az elülső czombok tompa foggal fegyverezettek, az elülső és középső lábszárak ívesek, a lábfejek lapítottak. Az első haslemezzel a középén hosszában barázdás.

Ebből a nemből ezideig mintegy 320 fajt ismerünk, melyek legnagyobbbrészt a forró égöv lakói; Európában csak 7 faj, hazánkban pedig 3 faj képviseli.

Az ide tartozó fajok lárvái a fák (tölgy, bükk, fenyő) kérge alatt élnek, de magát a fát is kirágják és így többé-kevésbé kártékonyak.

1. A szárnyfedők bordái erősen kiemelkedők, a közterek egyenlőtlenül pontozottak és ránczoltak. Vöröses-bronzszínű, a szárnyfedők sötétek, tövük, oldalszélük és a gödröcskék rézvörösek, alul fémfényű zöld, széles biborvörös fémfényű oldalakkal. Az előtor háta kétszer oly széles, mint hosszú. Hossza 10·5—15 mm. — Előfordul Európa középső és északi részében és Szibériában; nálunk elég ritka; termőhelyei: Zsolna, Gombás, Tátrafüred, Besztercebánya, Hoverla, Radnai havasok, Tihucza, Dornavölgy, Gyergyó, Borgó, Gyulafalva, Herkulesfürdő.

1. *chryso stigma* LINN.

— A szárnyfedők bordái gyengék, a közterek egyenlően pontozottak, nem ránczoltak. Sötét bronzszínű, az előtor háta és a szárnyfedők gödröcskéi vöröses-bronzszínűek; alul rézvörös, a haslemezek hátsó szegélye többnyire zöldes, vagy zöld és oldalt rézvörös. Az előtor háta harántos, egyenletesen pontozott és harántosan ránczolt. Hossza 10—14 mm. — Előfordul Európában és Észak-Afrikában, nálunk elterjedt és nem ritka. (*chryso stigma* HERBST, *congener* PAYK, *assimulans* STURM.)

2. *affinis* FABR.

Faunánkból még említik a *Chr. Solieri* CAST. & GORY nevű fajt is Pozsonyról és a Maros eredete körüli hegységből, ez azonban nem valószínű, hazai példányokat nem is láttam. Ezt a fajt a *Chr. affinis*-től könnyen lehet megkülönböztetni, a hímek utolsó haslemeze ugyanis mélyen kicsípett és a kétoldali szöglete túszerűen kiálló, a nőstényeké pedig háromhegyű, a hegyek szintén túszerűen kiállók.

III. alszalád : TRACHYDINAE.

A mellgödröt oldalt a mellközép és hátul a mellvég határolja. A mellközép oldalnyúlványa nagyon rövid, oldalt elenyésző vagy nem látható.

Ebbe az alszaládba a következő nemzetségek tartoznak : 1. *Stigmoderini*, 2. *Agrilini*, 3. *Trachydini*, 4. *Mastogenini*, melyek közül az első és utolsó nálunk nem fordul elő.

A nemzetségek meghatározó kulcsa :

1. A közepső csípők egymáshoz oly közel állók, mint az elülső csípők. A lábfej többé kevésbé hosszúkas. 6. *Agrilini*.
- A közepső csípők egymástól távol fekvők, távolabb, mint az elülsők. A lábfej nagyon rövid. 7. *Trachydini*.

6. nemzetség : *Agrilini*.

A csápízeken levő likaok gödröcskében elhelyezettek ; a csáp-gödrök nagyok és a szemektől elég távol elhelyezettek. A szárnyfedők töve kétoldalt öblös és a közepén karéjos. A mellgödröt oldalt a mellközép és hátul a mellvég határolja ; a mellközép oldalnyúlványai nagyon rövidek. A lábfej karma fogazott vagy nyúlványnyal ellátott.

Ebbe a nemzetségbe mintegy 66 nem tartozik, ezek közül nálunk azonban csak három honos.

A nemek meghatározó kulcsa :

1. A szemek nagyok, az előtort érintik 2
- A szemek aprók, az előtortól elég távol fekvők. 20. *Cylindromorphus*.
2. A hátsó lábfej első íze rövid, ritkán olyan hosszú, mint a következő két lábfejiz együttvéve. Az előtör hátának oldal-szegélye egyszerű, a paizsockán nincs kiemelkedő borda. 18. *Coraebus*.
- A hátsó lábfej első íze olyan hosszú, mint a következő három íz együttvéve. Az előtör hátát oldalt kettős szegélyvonal határolja, a paizsockán többnyire finom harántborda látható. 19. *Agrilus*.

Az *Otiorhynchus cribrus* rónonairól.

Irta: CSIKI ERNŐ.

Az *Otiorhynchus* nem ezen csoportje, melynek APFELBECK a *Cirorrhynchus* nevet adta, leginkább Horvátországban, Boszniában, Herczegovinában és Dalmáciában, azonban Magyarországon is bír egyes képviselőkkel. Az idetartozó fajok meghatározására eddig nem volt meghatározó kulcsunk, azért megkíséreltem egy ilyenek összeállítását. Azt hiszem, bogarászainknak szolgálatot tehetek vele.

1. Fénytelen, felül szőrökkel vagy pikkelyekkel fedett 2
— Fénylő, felül majdnem csupasz. Herczegovina. 10. *vastus* APFB.
2. A szárnyfedőket csak kerek pikkelyek fedik. Stájerország, Karinthia, Krajna, Horvátország, Bosznia. 1. *plumipes* GERM.
— A szárnyfedőket szőrök és pikkelyek fedik 3
3. A csápbarázda hosszú, a szemekig terjed 4
— A csápbarázda rövid, a szemeket nem közelíti meg 5
4. A csápsátor első két íze egyenlő hosszú. Dalmácia, Herczegovina. (*hercegovinensis* STIERL.) 2. *crinipes* MILL.
— A csápostor második íze az első ízhez viszonyítva nagyon hosszú. Herczegovina. 3. *babensis* APFB.
5. A hímek hátsó lábszára a csúcs előtt félköralakban mélyen kimetszett 6
— A hímek hátsó lábszára a csúcs előtt gyengén ívelten öblös 7
6. A szárnyfedők finoman és sűrűn szemcsézettek. Oláhország, Magyarország: Tömösi szoros. (*Flecki* REITT.) 4. *Valachiae* FUSS.
— A szárnyfedők ránczolja szemcsézettek, a szemcsék nagyok és lapítottak. Nyitra, Trencsén. 5. *Kelecsényii* FRIV.
7. Az előtor háta egyszerűen pontozott, legfeljebb oldalt finoman szemcsézett 8
— Az előtor háta a középben is finoman szemcsézett. Bosznia, Herczegovina. 9. *niveopictus* APFB.
8. A szárnyfedők rovátkásan pontozottak, a közterek laposak. Mecsek-hegység. 6. *arrogans* FRIV.
— A szárnyfedők pontozottan rovátkásak, a rovátkák elég mélyek, barázdszerűek, a közterek domborúak 9
9. A csápsátor szélső ízei hosszúkások, az elülső lábszár vége erősen befelé görbül. Krajna Illyra, Horvátország, Dalmácia, Bosznia. (*argutus* BOH.) 7. *cribrosus* GERM.
— A csápostor szélső ízei gömbölyűek (♂) vagy harántosak (♀), az elülső lábszár vége alig befelé hajló. Dinari Alpok. 8. *capricornis* APFB.

*

Az *O. niveopictus* APFB. nek két fajváltozata is van, ezek a var. *sarajevoensis* APFB. és var. *bellicomus* REITT.

Különfélék.

Új Elaterida-név. — SZOMBATHY KÁLMÁN *Athous discrepans* név alatt (Annales Mus. Nat. Hung. VIII, 1910. p. 588; Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 124) a Velebit-ből és Arbe szigetéről egy új pattanóbogarat írt le, melynek nevét azonban meg kell változtatni, mert REITTER már előbb 1908-ban egy amerikai fajt keresztelt erre a névre. Állatunk elnevezésére az *Athous Szombathyi* nevet óhajtanám bevezetni.¹

CSIKI ERNŐ.

Nem gyúlékony rovarirtó szer. — A szénkénegezés részben azért mert könnyen robban, másrészt mert kellemetlen szaga mellett egészségtelen is, arra indította DR. BERNÁTSKY JENŐ kiváló botanikusunkat, a m. kir. ampelologiai intézet és szőlőkísérleti állomás osztályvezetőjét, hogy más szerekkel is kísérletezzék. Talált is egyet, a szénkloridot (vagy tetrachlorkarbon), ezt nemcsak a filloxera ellen, hanem a lakásokban poloskairtasra, továbbá a gyűjtemények káros rovarai ellen is mint kiváló sikerrel alkalmazható szert ajánlja.

CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

Breit, Josef: Eine neue Anophthalmus- (Duvallius) Art aus Südungarn. (Entom. Blätter. VIII, 1912, p. 210—211).

Szerző egyik ezidei kirándulásán a krassó-szörényi Szarkó erdőtájában egy új *Anophthalmus*-t fedezett fel, mely az *A. Budae* és *cavifuga* rokonságába tartozik. Az új állat, mely különben az *A. dacicus*-sal azonos, a *Taxianus* fajnevet kapta.²

CSIKI.

*

Moczarski, Emil: Zwei neue Blindsilphiden aus dem Biharkomitat (Ungarn). (Coleopterolog. Rundschau. 1912, p. 117—118).

Szerző leírja a *Pholeuon* (*Parapholeuon*) *Gyleki*-t a Galbina-völgy felső részében fekvő Pacifik-barlangból és a *Drimeotus laevi-marginatus*-t a Ponorul-hegyről, a melyen mintegy 1100 m. magasságban egy mélyen beágyazott nagy kő alatt találta egyetlen példányát.

CSIKI.

¹ *Athous discrepans* SZOMBATHY (Ann. Mus. Nat. Hung. VIII, 1910, p. 588.) nec REITTER (Wiener Ent. Zeitg. XXVII, 1908, p. 36.) = *A. Szombathyi* CSIKI, nov. nom.

² *Anophthalmus Taxianus* BREIT, 1912 = *A. dacicus* J. FRIV. 1883.

Csiki Ernő: Magyarországi új bogarak. (Coleoptera nova ex Hungaria). IV. (Annales hist.-nat. Musei Nat. Hung. X, 1912, p. 509—513) és V. (loc. cit. X, 1912, p. 537—339).

Ebben a két közleményben a következő faunánkra új bogarakat írtam le: *Trechus limacodes* DEJ. var. *jucundus* (Horvátország: Alancic hegy), *Anophthalmus hungaricus* CSIKI var. *sziliczensis* és *A. Bokori* CSIKI var. *gelidus* (Sziliczei jégbarlang), *A. Scopoli* STURM var. *Bartkói* (Risnjak), var. *Szilágyii* (Bitoraj), *A. Schmidt* STURM var. *Sóósi* (Risnjak), *A. hirtus* STURM var. *Kertészi* (Lokvei barlang), *Antroherpon Bokori* (Bosznia: Dobravodai barlang), *Apholeuonus Bokori* (Bosznia: Zupanjací barlang), *Anophthalmus Bielzi* SEIDL var. *Méliki* (Batrina-hegy Gyergyó-Remete mellett), *A. Szalay* (Bihar: Eszkimo-barlang), *A. Horváthi* (Bihar: Bogavár), *Pholeuon bihariense* (Biharfüred melletti barlang) és *Ph. Frivaldszkyi* (Bihar: Karfiol-barlang).
CSIKI.

*

Bernau, Dr. Gustav: Über die Rassen von *Carabus Creutzeri* Fabr. (Wiener Entom. Zeitg. XXXI, 1912, p. 161—162).

Szerző az újabban hozzá került *C. Creutzeri*-példányokról írván, a var. *humilis*-t Horvátországból (Velebit) említi, az új var. *longellipticus* pedig Krajnából és a Velebitből származik.
CSIKI.

*

Fleischer, Dr. A.: Über *Choleva biharica* Fleisch. (Wiener Entom. Zeitg. XXXI, 1912, p. 170).

BOKOR ELEMÉR és MIHÓK OTTÓ a múlt évben a bihari barlangokban a *Choleva biharica*-t is megtalálták. Példányaik alapján szerző régi leírását kiegészíti.
CSIKI.

*

Meixner, Josef: Ein neuer *Bythinus* und *Trechus*-studien. (Wiener Entom. Zeitg. XXXI, 1912, p. 187—193, fig. 1—8).

Szerző leírja az új *Trechus biharicus*-t (Rézbánya, Kukurbeta), mely a *Tr. striatulus* és *Tr. marginalis*-hoz hasonló, de azoktól a hímvesző alakja alapján könnyen megkülönböztethető. Végül kimutatja, hogy a *Trechus acutangulus* APFB. és *Tr. alpicola* STRM. azonosak.
CSIKI.

*

Pic, M.: Descriptions ou diagnoses et notes diverses. Suite. (L'Échange, Revue Linnéenne. XXVIII, 1912, p. 49—51).

Több palearktikus bogáron kívül szerző leírja a *Ptilinus bananensis*-t a régi Bánságból, mely könnyen lenne felismerhető a sötét csápizékről és a tisztán barázdás szárnyfedőkről. Az e folyóiratban leírt *Crioceris asparagi* ab. *Brancsiki* LACZÓ (Rov. Lap. XIX, 1912, p. 5, fig.) szerző szerint Franciaországban is előfordul (Poitiers). CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 14. ülése szeptember hó 21-én. — MOCSÁRY SÁNDOR elnök üdvözli a nagy számban megjelent tagokat és megnyitja a nyári szünet utáni első ülést. Jelenti, hogy az oxfordi II. nemzetközi entomologiai kongresszuson társaságunkat DR. HORVÁTH GÉZA, JABLONOWSKY JÓZSEF és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, a magyar orvosok és természetvizsgálók veszprémi 36. vándorgyűlésén pedig CSIKI ERNŐ képviselte. Majd két előadást tart: „Magyarország fémdarázsai“ és „Két új Hymenoptera-faj“ címen (megjelent jelen füzetünkben). Utána PONGRÁCZ SÁNDOR „A magyarországi Chrysopákról“ beszélt. A régi szerzők a Chrysopákat *Hemerobius* és *Musca chrysops* néven említik. Az előbbi kifejezést WOTTON használta először, a ki a Chrysopákat egy napig élő rovaroknak (Hemerobion = napállat) tekintette. A mai *Chrysopa* elnevezés kétségkívül a *chrysops* szóból ered, mely aranyszeműt jelent. A Chrysopák külső alaktanával behatóbban eddigelé nem foglalkoztak. WESTWOOD, REAUMUR és SCHNEIDER már vizsgálták ugyan a lárvák szívóállkapcsait, de a kifejlődött *Chrysopa* szájszerveit még nem ismerték. Ezek nyilván a megváltozott életmód következtében alakultak át, mert az imágók nem ragadozók, hanem növényi anyagokból táplálkoznak. A felső állkapcsok széle alul felkunkorodik és ezáltal vájulatot, üreget alkotnak. Ebben történik a tápláléknedvek összegyűjtése, melyeket tulajdonképen az alattuk levő alsó állkapcsok nyalábolnak fel és két karójuk között elhelyezett szörpamat segítségével először átszűrnek. Mindez a lárváknál hiányzik, ezek azonban e helyett más szervekkel bírnak, mint pontszemekkel, tololábakkal és tapadókorongokkal. Pontszem a fej oldalán 6—7 van. A tololáb nem egyéb, mint a 13. potrohszelvény páratlan, végtagszerű nyúlványa; a tapadókorong pedig a két karom között levő trombitaszerű készülék, mely kapaszkodásra, tapadásra szolgál. Valamennyi berendezés a larvális élet alatti alkalmazkodással szerzett és átöröklés által fentartott szervezeti vonásnak jele, melyekből kitűnik, hogy a larva egy, az idők folyamán egészen megváltozott szervezet, mely ősi bélyegeit nagyjára elvesztette s melyhez hasonló szervezetben ezért nem lehet a Chrysopák őseit keresni. Egy olyan sajátságot azonban mégis fentartott, melyből egykori életmódjára következtetni

tudunk. Ez pedig kitinsörték és horgoszőrök jelenléte, melyeket a *Trichoptera*-lárvák külső kopolyúfüggelékeivel lehet összehasonlítani. Elhelyezkedésük emezekéhez hasonló, alakjuk is némileg megegyező s szintén ektodermális eredetűek. Ha ezek a *Trichoptera*-lárvákön lélegzésre szolgálnak, úgy a Chrysopák lárvaín is egykor hasonló szerepkört tölthettek be, a miből arra lehet következtetni, hogy a Chrysopák ősei vízi rovarok voltak. A szárazföldre való alkalmazkodás folytán eme függelékek elvesztették működésüket: elszáradtak s az említett kitinszőrökké és horgokká zsugorodtak össze. Ezeknek azonban ismét más feladat jutott. A lárva ugyanis az általa kiszívott rovarok bőrét ezekre ráakasztja s ezáltal észrevétlenül jut az apró levéltetvek közelségébe, melyeket könnyűszerrel tehet zsákmányává.

A Chrysopák egyfelől az Osmylusokkal, másfelől a Hemerobidákkal vannak rokonságban. Az előbbiek lárvai a vízi életmód daczára is megtartották szívóállkapcsaikat, az utóbbiak a test szabását illetőleg szintén hozzájuk hasonlítanak s nem egy manapság is élő átmeneti alak közvetítésével fűződnek a Chrysopák családjához s ivarszelvényeik ezekével együtt bizonyos visszafejlődésben állnak. A *Nothochrysa* és a *Chr. pallida* SCHNEID. ivarszelvényei még a legfejlettebbek s ezeket is tekintjük ama ősalakoknak, melyek az Osmylidákban gyökereznek. A Chrysopák családja jelenleg több mint 300 fajt számlál, melyek közül kb. 60 itt Európában él. Hazánkból eddig 24 faj ismeretes, melyek közül hetet, a *Nothochrysa capitata* FABR., *Chrysopa prasina* BURM., *ventralis* CURT., *Zelleri* SCHNEID., *abdominalis* BRAU., *flavifrons* BRAU. és *tenella* SCHNEID. fajokat csak újabban sikerült kimutatni. Kizárólagos faja hazánknak a *Chr. hungarica* Klap., melyet Budapest mellett gyűjtöttek két példányban. — A nagy tetszéssel fogadott előadás után SZABÓ JÓZSEF a *Leptothorax clypeatus* MAYR nevű hangyát mutatta be, amely faunánkból ismeretlen volt. Eddig ismert termőhelyei: Bécs, Berlin és Korzika. Az előadó Rimaszombat mellett, a szarvashegyi gyümölcsösben korhadó almafa törzsén fedezte fel a fészket. A fészkekben a dolgozókon kívül szárnyas, rajzásra készülő nőstényeket is talált, a melyeket eddig nem ismertek. Az előadó kéri az entomologusokat, hogy gyűjtéseik alkalmával a hangyákra is fordítsanak kevés figyelmet.

A rendes ülést megelőzőleg választmányi ülés volt, melyen titkár bejelentette, hogy NIAMESZNY IMRE tagtársunk Isaszeghen elhunyt. Új tagokul ajánlotta DALNOKFALVI BARTHA VIKTOR főhadnagyot (Budapest, I., Krisztina-körút. 155/157), GERGER JÁNOS REZSŐNÉ (II., Báró Lipthay-u. 9) és TÖMÖSVÁRY LAJOS magántisztviselőt (I., Bors-u. 13), kik egyhangúlag tagokká választattak.